

Kuhmo
Ontojärven eteläranta
Pikku Kalliolahti - Levälahti
välisen ranta-alueen
muinaisjäännöskartoitus
2010

Timo Jussila
Timo Sepänmaa

Kustantaja: UPM-Kymmene Oyj

Sisältö:

Perustiedot	2
Paikannus- ja yleiskartat	3
Kartoitus	4
Tulos	6
Valokuvia	7
Kohteet	10
KUHMO PIKKU KALLIOLAHTI	10
KUHMO HAKORANTA 2	13
KUHMO HAKOLAHTI W.....	15
KUHMO HAKONIEMI W.....	18
KUHMO LEVÄLAHTI W.....	21

Kansikuva:

Perustiedot

Alue: Ontojärven etelärannalla, välillä Levälahti – Pikku Kalliolahti aiemmin todetut muinaisjäännökset ranta-asemakaavoitettavalla alueella: kohteet Pikku-Kalliolahti (290010157), Hakoranta 2 (290010159), Hakolahti W (290010160), Hakoniemi W (290010161), Levälahti W (290010163). Ranta-alueet näiden muinaisjäännösten kohdalla vielä rakentamattomien tonttien ulkopuolella. Rantakaistalla sijaitsevat muinaisjäännökset Hakoranta 1 ja Hakoniemi E olivat rajattu tutkimuksen ulkopuolelle.

Tarkoitus: Selvittää onko säännöstelyrajan yläpuolisella rannalla kiinteitä muinaisjäännöksiä ja jos on niin niiden rajaus ja kunto. Tavoitteena tieto voiko rannoille rakentaa ja jos niin mihin ja millä ehdoilla.

Työaika: 24.10.-26.10.2010

Kustantaja: UPM-Kymmene Oyj

Tekijät: Mikroliitti Oy, maastotyö Timo Jussila ja Timo Sepänmaa. Raportti T Jussila.

Aiemmat tutkimukset: Suominen E, inventointi 1989, Helena Taskinen ja Matti Huurre 1996 tarkastus ja Esa Suominen 1999 tarkastus osalla aluetta.

Tulokset: Työmenetelmänä oli koekuopitus. Alueelle tehtiin kaikkiaan 102 koekuoppaa, sekä havainnointiin avoimet rantatöyräät ja rantaveden pohjat, paikoin pihamaat ja tien pinnat ja ojat milloin ne lähellä rantaa. Alueella on maaperässä luontaisesti runsaasti kvartsia. Lähes kaikissa koekuopissa vaihteleva määrä erikokoista kvartsisilppua, terävsärmäistä kvartsia, pienistä siruista pään kokoisiin lohkareisiin. Samoin ojissa ja avoimissa maastonkohdissa, rantatöyräissä ja rantavedessä. Kaikki kvartsit rikkoontuneita – kuten moreenin kivimateriaalin kuuluukin olla - mutta eivät suunnitelmallisesti iskettyjä. Kaikki havaitut kvartsit olivat luontaisia. Alueella havaittiin useita suuria (halk yli 50 cm) kvartsilohkareita maakivinä sekä kalliossa ja isoissa lohkareissa kvartsijuonia. Alueen maaperä on kaiken kaikkiaan hyvin kivinen pohjamoreeni. Paikoin rantaveden tasossa lajittunutta ja kerrostunutta hiekkaa (jossa ei kvartseja). Missään ei havaittu kulttuurikerrosta, palanutta luuta, keramiikkaa, palaneita kiviä tms. esihistoriallisen asutuksen indikaattoreita. Aiemmat löytöhavainnot ovat kaikki kvartsia. Säännöstelytason yläpuolisessa rannassa ei missään tutkitulla alueella ole muinaisjäännöstä. On mahdollista, että ehkä huomattavakin osa myöskin rantavedessä, säännöstelyrajan yläosan alapuo-

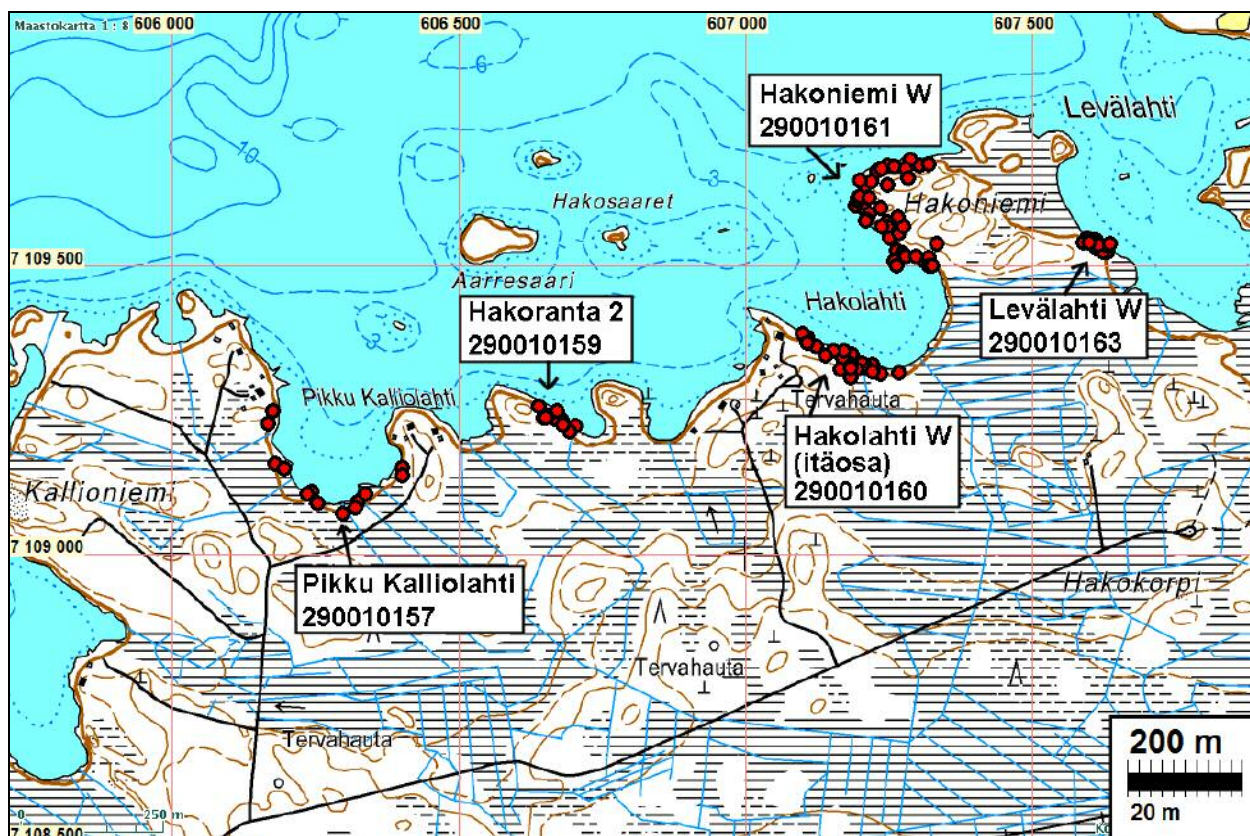
lella olevista kvartseista on luontaisia, luontaisesti rikkoutuneita. On mahdollista että alueella ei ylipäätään ole muinaisjäännöksiä siinä määrin kuin on oletettu.

Raportin kaikki koordinaatit ovat ETRS-TM35FIN ellei toisin mainittu.

Paikannus- ja yleiskartat

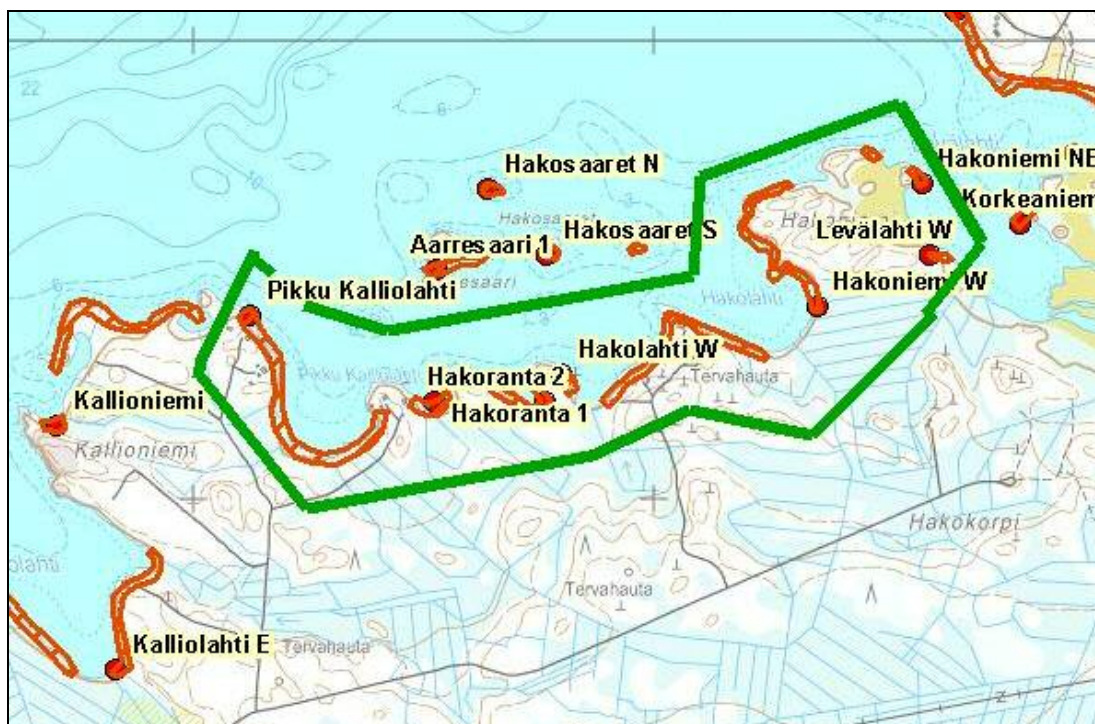

Tutkimusalue vihreän suorakaiteen sisällä.

Tutkitut alueet punaisella (punainen pallo = koekuoppa)

Ote muinaisjäänösrekisterin kartasta, lokakuu 2010. Tutkimusalueen päärajaus vihreällä. Hakoranta 2 ja Hakoniemi NE kohteet eivät kuuluneet tutkimuksen piiriin.

Kartoitus

Alueelle oltiin syksyllä 2010 laatimassa asemakaavaa (Ontojärven etelärannan ranta-asemakaavat, Kuhmon Kaupunki ja UPM-Kymmene, kaavoittaja Airix ympäristö). Kainuun museon arkeologin Esa Suomisen kanssa neuvoteltuaan alueen kaavoittaja tilasi Mikrolliitti Oy:ltä alueella sijaitsevan viiden muinaisjäänösten kartoituksen, jolla oli tarkoitus selvittää muinaisjäänösten säilyneisyyttä, kuntoa ja rajausta. Kartoituksen ei ollut tarkoitus ulottua jo rakennetuille tonteille. Aiemmat muinaisjäänöshavainnot on tehty voimakkaasti säännöstellyn järven rantahietikoilta, ja yhdessä kohdassa kovalta maalta minne keinotekoisesti nostetun järven vedet eivät ole ulottuneet. Ei ollut tiedossa missä määrin muinaisjäänökset voisivat ulottua säännöstelyrajan yläpuolisille ranta-alueille. Se oli tarkoitus selvittää tällä työllä. Työhön saatiin tutkimuslupa Museovirastosta (19.10.2010, dnro 048/302/2010).

Ontojärvi on voimakkaasti säännöstelty. Sen nykymittainen säännöstely aloitettiin 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa kun Katermanjoen voimalaitokset olivat valmistuneet. Ennen säännöstelyä järven veden taso oli huomattavasti alempi kuin nykyinen säännöstelyn yläraja. Allekirjoittanut muistaa lapsena, 1960 luvulla soudelleensa vedestä töröttävän savupiipunraunion ympärillä, järven koillisrannalla. Säännöstelyväli on 155,3 – 159,7 eli 4,4 m. Vesijätöt ovat matalilla rannoilla huomattavat ja eroosio voimakas. En ole tarkemmin tutkinut Ontojärven vesistöhistoriaa mutta periaatteessa järvi on ollut kuroutumisensa jälkeen transgressiivinen koska sen lasku-uoma on altaan nopeimman maankohoamisen alueella (allas kallistuu lasku-uomasta poispäin). Kallistuminen ja siitä seurannut transgressio (ainakin järven etelärannoilla) lienee ollut kuitenkin vähäistä. Tutkimusalueella en havainnut missään merkkejä muinaisrannoista tai veden kerrostamista maista (hiekkia) nykyrannan yläpuolella. On todennäköistä, että nykyisen säännöstelyn ylärajan yläpuolella ei vesi ole ollut esihistoriallisena aikana. Pikaisen tarkastelun perusteella lähes kaikki (paria poikkeusta lukuun ottamatta) Ontojärven rantojen esihistorialliset asuinpaikat sijaitsevat järven säännöstelyvälin korkeimman tason alapuolella, erodoituneella rantavyöhykkeellä (paikat merkitty sijaitsevan 159 m tasolla). Korkein esihistoriallinen muinaisranta sijaitsee

selvästi vähintään 1-2 m nykyisen korkeimman rantatason alapuolella. Rantasidonnainen esihistoriallinen asuinpaikka voi ulottua nykyisen säännöstelyrajan yläpuolelle jos laaja-alainen asuinpaikka on sijainnut asumisaikanaan suhteellisen korkean ja tasalakisen törmän päällä, joka ei ole vuosittaisten tulvien seurauksena kokonaan erodoitunut rantaveteen. On myös mahdollista, etenkin metallikausilla, että asuinpaikka on saattanut sijaita osin kauempanakin rannasta.

Maastotyön aikana järven vedentaso oli säännöstelyn ylärajalla. Alueita säännöstelyrajan alapuolella, mistä aiemmat kvartsihavainnot on tehty, voitiin tutkia vain ylimmiltä osin, rantavedessä kahlaamalla. Tutkimusalueella maaperä on hiekkamoreeni, suurimmalla osalla aluetta hyvin kivinen. Alueelle kaivettiin kaikkiaan 102 koekuoppaa, kooltaan n. 30 x 30 cm. Kuopat kaivettiin pääosin n. 30 cm syvyyteen, joissain tapauksissa syvemmälle. Valtaosa kuopista kaivettiin aivan sen hetkisen rannan tuntumaan ja matalammilla rannoilla, kuten Levälahti W kohteella tasaisesti myös kauemmaksi rannasta. Osa kuopista kaivettiin kauemmaksi rannasta 30-50 m etäisyydelle siitä. Kaikki koekuopat tehtiin maastoon jonne vedentaso ei nykyisen säännöstelyn aikana ole ulottunut. Mitään merkkejä varhaisemmistakaan tulvista tai veden vaikutuksista ei havaittu. Pintamaaperä oli joka paikassa kivinen ja paikoin erittäin kivinen, jolloin kuopan kaivaminen oli varsin työlästä. Suorannoille ei kuoppia kaivettu.

Kivikautisille asuinpaikoille tyypillisiä maastonkohtia tutkituilla alueilla oli vain muutamassa kohden ja nekin hyvin pienialaisia. Yleensä maaperä oli kivistä ja epätasaista tai sen lisäksi vielä kosteaa, paikoin vain turpeista kivikkoa. Jos olisin tehnyt alueella perusinventointia, niin suurin osa alueesta olisi tutkittu nopealla läpikävelyllä ja koekuoppia tuskin olisin vaivaantunut tekemään kuin muutaman Levälähdessä ja Kallioniemessä ja olisin tuominnut alueen epäpotentiaaliseksi ppyntikulutturin asuinpaikoille.

Koekuopituksessa kvartseja löytyi heti ensimmäisestä kuopasta ja jatkossa lähes jokaisesta kuopasta. Lähes kaikki esiin tullut kvartsi oli teräväsärmäistä, lohjennutta tai murskaantunutta. Usein kvartsikimpaleissa oli hyvinkin teräviä särmiä. Kvartsikoot vaihtelivat pienistä kynnen kokoisista liuskoista ja kiteistä suuriin lohkarisiin. Kun lähes jokaisesta koekuopasta tuli esiin kvartseja tarkasteltiin niitä heti tarkemmin ja todettiin että kyseessä on luontainen moreenin kvartsi, jota tällä alueella sattuu olemaan maaperässä runsaasti. Koekuoppia tehtiin tarkoituksella, kontrollimielessä, myös kauemmaksi nykyrannasta ja maastonkohtiin jotka vaikuttivat hyvin epätodennäköisiltä minkään aikaisen asuinpaikan sijaksi. Niiltäkin paikoilta löytyi kuopista kvartseja aivan samalla frekvenssillä kuin muistakin. Missään kuopassa tai avoimessa maastonkohdassa (tiepenkat, ojat, pihamaat) ei havaittu kulttuurikerrosta (noki- tai likamaata, hiiltä syvemmällä), palanutta luuta, keramiikkaa tms.

Kaikki löydetty kvartsit otettiin kuitenkin talteen. Myöhemmin sisätiloissa tarkasteltuna johtopäätös oli sama: luontaista kvartseja. Kvartsit kävi läpi inventoijien lisäksi Tapani Rostedt. Kvartseja ei luetteloitu mutta ne ovat edelleen tallessa ja niiden löytökohdat ovat tiedossa. Koekuoppien paikat mitattiin modernilla GPS-laitella (Garmin Colorado 300) erityisen huolellisesti, jolloin niiden tarkkuus on arviolta +/-3 m tai alle. Tämä kontrolloitiin mittaamalla tunnettuja kartalta paikannettuja pisteitä. Huolellisuus mittauksessa tarkoittaa sitä, että ennen pisteen tallentamista koekuopan ympärillä pyörittiin niin kauan kunnes kursori karttanäytöllä ei enää muuttunut, eli koordinaatti "asetui" lopulliselle kohdalleen. Sijainnin karkeaa oikeellisuutta kontrolloitiin myös karttanäytöltä. Kuoppien sentilleen tarkkaa sijaintia ei katsottu tarpeelliseksi mitata takymetrillä koska mitään ihmistoimintaan ja muinaisjäännykseen viittaavia havaintoja niistä ei tehty.

Rantavesiä tarkasteltiin aivan rannassa kahlaamalla. Kvartseja on myös rantavedessä joka paikassa. Mitä kivisempi ranta, sen enemmän kvartseja. Rantavedessä hyvin teräväsärmäisten kvartsien osuus vaikutti olevan suurempi kuin koekuopista löydettyissä. Vedestä käteen poimituissa kvartseissa ei havaittu suunnitelmallisen iskennän merkkejä. Myös rantavedessä kvartsi-

en koko vaihteli pienistä lisuista ja kiteistä isoihin lohkaraisiin. Kvartsien esiintyminen rantavedessä on laajempaa kuin mitä muinaisjäännösrajauksissa on esitetty. Hakonimessä koko niemien rannoilla havaittiin tasaisesti kvartseja. Parissa kohden alueella on ranta lähes kivetön ja hiekkaa: Hakolahden koillisrannalla olevan niemekkeen itätyvässä, sekä Pikku Kalliolahden itä sopukassa, lahden itäpuolella olevan niemien tyvässä. Näillä suppea-alaisilla hiekkarannoilla ei ollut kvartseja. Suorannalla, Hakolahden suorantaisessa pohjukassa, missä maaperä näytti olevan lähes kivetön tai vähä kivinen hiekka, ei kvartseja havaittu. Havaintomahdollisuudet olivat siellä kyllä huonot koska rannassakin vesi oli niin korkealla, että kahlaamaan ei päästy vaan täytyi tyytyä tähystelemään veden alle. Tosin sieltä ei aiemmasta inventoinnista kvartseja oltu havaittu. Kyseessä voi olla sattuma mutta muutoinkin kvartsien esiintyminen ja määrä selvästi korreloi muun kivisyyden kanssa. Muutamissa kohden havaittiin aivan rannassa tai rantavedessä isoissa lohkarissa (ellei kyseessä pieni kalliopaljastuma) kvartsijuonia sekä isoja yli neljänneskuution kokoisia kvartsilohkareita. Yksi tällainen iso ja täysin vain kvartsista koostuva lohkar havaittiin 50 m etäisyydellä rannasta sattumalta kun sen päälle astuttaessa irronneen sammaleen alta paljastui puhdas kvartsi. Kvartsia on siis alueen moreenimaaperässä luontaisesti runsaasti, tasaisesti ja kaikkialla eri kokoisina fragmentteina.

Tulos

Tutkimuksen tulos on, että tutkitulla alueella ei missään ole nykyisen säännöstelyrajan yläpuolella mitään merkkejä esihistoriallisesta asutuksesta tai ihmistoiminnasta. Alueella ei ole muinaisjäännöstä.

Herää kysymys onko muinaisjäännöksiä myöskään rantavedessä, järven säännöstelyvälin rantavyöhykkeellä. Kun järven vedentaso on nostettu huuhtoutuu aiemmin kuivana olleen moreenimaan pinnasta hienointa ainesta, kuten hiekkaa pois. Maaperä muuttuu ikään kuin kivisemmäksi, ja jos maaperä on alun alkaen jo ollut hyvin kivistä tulee rannasta kivikko. Maaperässä ollut kvartsi paljastuu muun kiviaineksen mukana eroosiolle. Kvartsia lohkaa pakkanen ja jää. Järven vedentaso nostetaan myöhään syksyllä ylimmilleen. Järvi jäätyy. Vesi laskee talven aikana säännöstelyn alarajalle ja jääkansi jää makaamaan maan pinnan päälle. Jää liikkuu – jään liike ja siitä syntyvä puristusvoima rannassa voi olla huomattava, topografiasta ja paikasta riippuen (salmipaikoissa ja lahdissa suuri). Jääkansi runtelee sen alla olevaa paljasta kivikkoa jolloin lohkarista ja juonista irtoaa kvartsinpaloja. Kvartsikimpaleet lohkeilevat ja niistä ”iskeyty” irti ”iskoksia” enemmän ja tehokkaammin kuin routaisessa, jääkannen yläpuolisessa maaperässä. Jään lisäksi aallokko liikuttaa kivikkorannoilla kvartsikimpaleita ja niistä lohkeaa irti ”iskoksia” kun ne iskeytyvät viereisiin kiviin. Koska rantavyöhykkeellä olevat kvartsi ovat vain suhteellisen pienen osan aikaa vuodesta veden pyöritettävänä, ne siloutuvat eli terävät särmit pyöristyvät suhteellisen hitaasti. Veden vaikutuksen alaisina kvartsit ovat olleet vain vasta nelisenkymmentä vuotta ja vuosittain syntyy jatkuvasti uusia ”iskoksia”. Rantavedessä, eli säännöstelyrajojen välisellä rantavyöhykkeellä olevat luontaiset kvartsit voivat olla hyvinkin teräviä, vastaiskettuja. Samaa tapahtuu myös moreenimaan pintaosissa roudan ja juuriston työn tuloksena, mutta ei niin tehokkaasti ja nopeasti, joten teräväsärmäistä hiljattain lohjennutta kvartsia on huomattavasti vähemmän.

Sama ilmiö kuin tällä alueella havaittiin myös Ilomatsin Koitere-järven inventoinnissa v. 2005, missä voimakkaasti säännöstellyn järven kivikkoisilla rannoilla oli paikoin hyvin runsaasti lohkeentunutta kvartsia ja ”iskoksia”, jotka tarkemmin tarkasteltuina osoittautuivat luontaisiksi kvartseiksi. Inventoinnin raportissa totean: ”Ongelmana rantavedessä sijaitsevien paikkojen havaitsemisessa on se, että alueella on maaperässä runsaasti luontaista kvartsia erikokoisina lohkarina. Kivikkoisilla sortumarannoilla jäät ja aallokko runtelevat lohkarista jolloin kvartsit lohkoontuvat ja pirstoutuvat luontaisesti – oletettavasti näin on tapahtunut kautta aikojen. *Luonnostaan lohjenneen kvartsin erot-*

taminen artefaktista voi olla hankalaa ja alueen kvartsilöytöihin on syytä suhtautua erittäin kriittisesti ja tarkasti katsoen, että kyseessä todellakin on ihmisen työstämä kvartsi”

Jos säännöstellyn järven rantavedessä on kvartsia laajalla alueella runsaasti ja erikokoisina kimpaleina, lohkarista alkaen, ja jos suurten kimpaleiden (nyrkin kokoiset) osuus on suuri on syytä epäillä teräviäkin kvartseja luontaisiksi. Asia on selvä jos kvartsien ja muiden kivien määrä korreloi varsinkin jos alueen maaperä ylipäättään on kvartsipitoista.

Edellä selostettu ei kuitenkaan poista sitä mahdollisuutta, etteikö alueella voi luontaisten kvartsien joukossa olla ihmisen iskemiä, eli että alueella voi silti sijaita säännöstelyn runtelemia tai tuhoamia kivikautisia asuinpaikkoja, joilta muu löytömateriali on huuhtoutunut pois. On kuitenkin mielestäni todennäköistä, että alueella, mm. sen topografia ja maaperä huomioon ottaen, ei olisi niin runsaasti ja niin laajoja kivikautisia asuinpaikkoja kuin mitä muinaisjäännösrekisterissä esitetään. On ehkä mahdollista että niitä ei ole lainkaan. Tämä voidaan todentaa suuntaan tai toiseen käymällä huolellisesti ja kriittisesti läpi aiempi löytömateriali, sekä käymällä alueen vesijätöt uudestaan läpi keväällä, kun vedentaso on alimmillaan.

Porvoo 15.1.2011

Timo Jussila

Valokuvia

Tyypillinen koekuopan kvartsisisältö. Hakorannassa (kuoppa 54, N 7109305 E 607184, 37 m rannasta)

Samalla kohdalla kuin edellinen kuva rantavedestä, jossa teräväsärmäisiä kvartsimurkuloita huuhtoutuneessa rannassa..

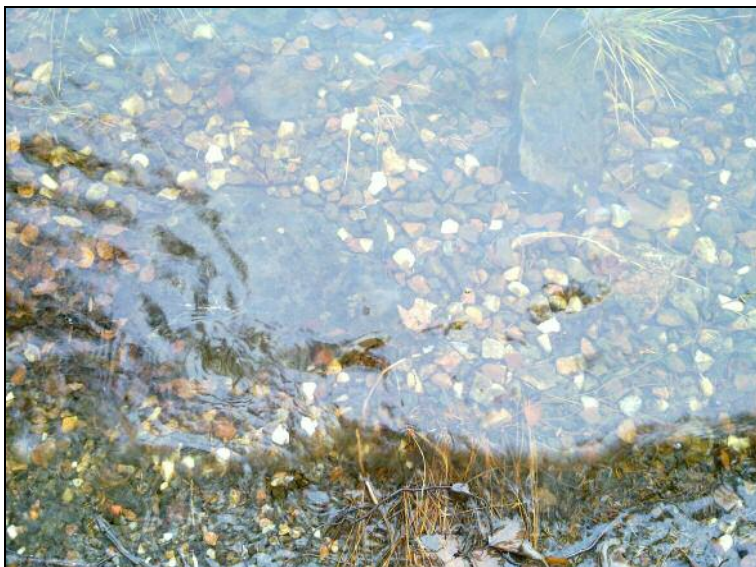

Kvartseja jäiden runtelemassa ja veden huuhtomassa rantatöyräessä Hakoniemen pohjoisrannalla.

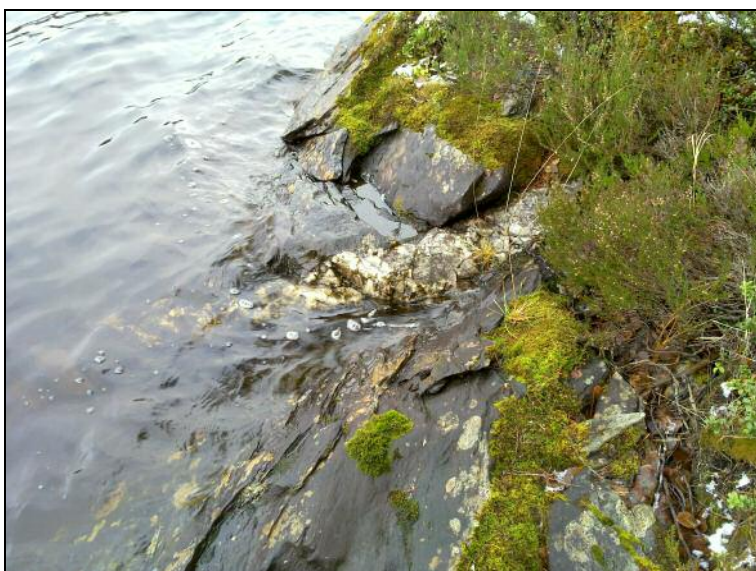

Kvartseja rantavedessä ja samoin oi. tuulenkaadossa. Hakoniemen pohjoisrannalla.

Kvartseja rantasorassa Hakoranta 2 paikalla. Samalla tavalla kvartseja rannan puolelta koekuopista – kvartsit luontaisia.

Kvartsijuoni rantakalliossa (tai lohkarissa) Hakolahdessa.

Kvartsijuoni lohkarissa Hakoniemen länsirannalla. Ympäriillä kvartsisilppua.

Kvartsilohkare pilkistää pinnan yläpuolelle Pikku-Kalliolahden länsirannalla.

Kvartsilohkare Pikku-Kalliolahden eteläpuolella, mökkitein varrella, rannasta 50 m.

Kohteet

KUHMO PIKKU KALLIOLAHTI

Mjtunnus: 290010157

Rauh.lk: 2 , esitän rauhoitusluokaksi 0 tai 3 (olematon tai tuhoutunut mj, ei suojelukohde)

Ajoitus: kiviautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 7109 399 E: 606 123 Z: 159

X: 7110 813 Y: 4460 047

P: 7112 377 I: 3606 338

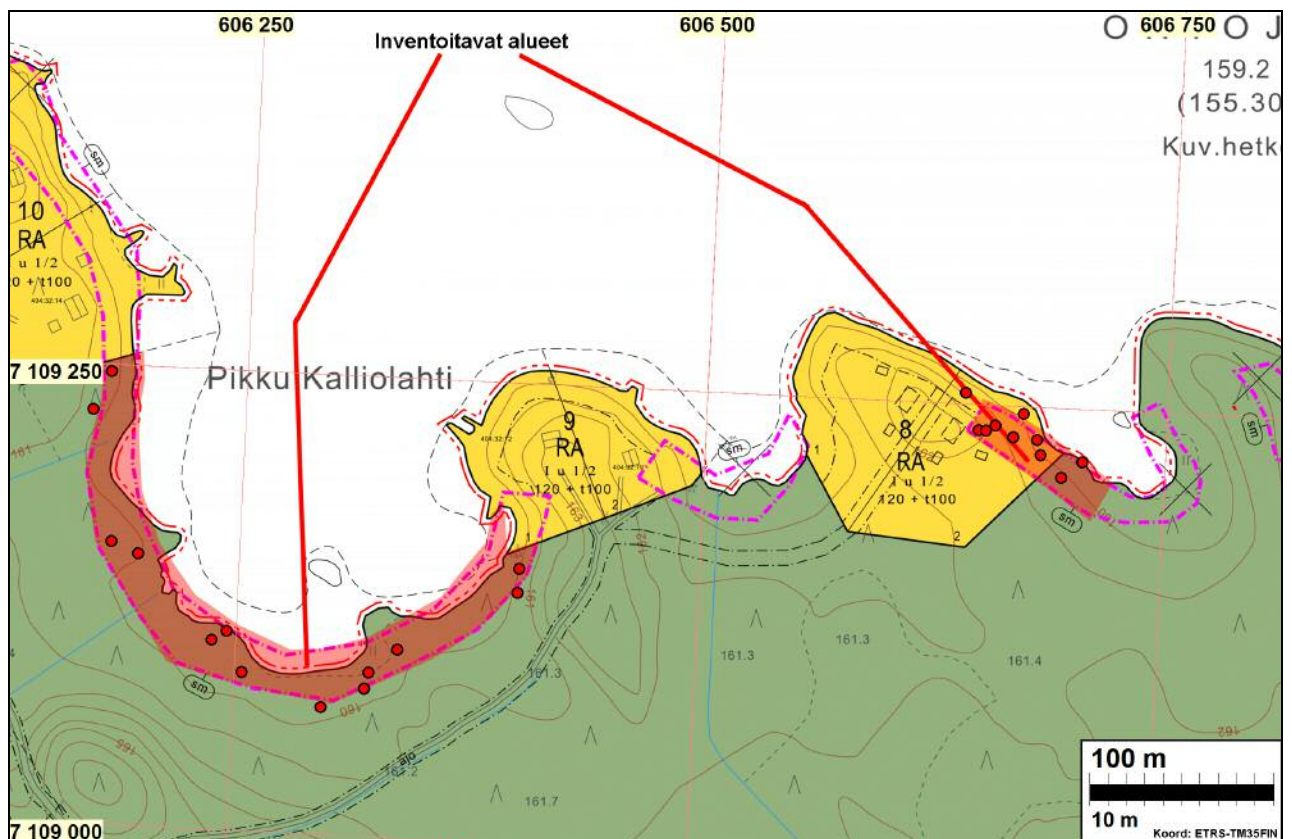
Tutkijat: Esa Suominen 1989 inventointi

Löydöt: KM 25095:1-4

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri lokakuu 2010:* "Asuinpaikka sijaitsee Ontojärven etelärannalla, Kallioniemen itäpuolella olevan Pikku Kalliolahden rannoilla, Katerman voimalaitoksesta 10 km itään. Lännessä asuinpaikka rajoittuu Kallioniemen koilliskärkeen, idässä lahtea rajoittavan niemen luoteisrantaan. Kaikkiaan kohteen pituus on runsas puoli kilometriä. Kohteen länsipäässä ranta on melko jyrkkä ja korkea. Kallioniemeen on tälle kohdalle rakennettu kesämökki, jonka vuoksi maata on myllätty puskutraktorilla noin 100 m matkalta. Kallioniemellä kasvaa tällä kohdin havumetsää. Etelää kohti Kallioniemi madaltuu ja lahden pohjukassa maasto on suoperäistä; ranta on tällä kohdin matalaa hiekkapohjaista kivikkoa. Mökin pihasta on löytynyt kvartsi-iskos, ja puskutraktorin mylläämästä kohdasta kvartseja on useita. Runsaasti löytöjä (KM 25095:1-4) on tullut lahden pohjukasta. Kyseessä on oikeastaan Kallioniemen länsirannalta Hakoniemen itärannalle ulottuva yhtenäinen asuinpaikka-alue, johon kuuluvat kohteet [156] Kallioniemi, [157] Pikku Kalliolahti, [158] Hakoranta 1, [159] Hakoranta 2, [160] Hakolahti."

Kohde on Esa Suomisen inventointikertomuksessa v.1989 numerolla 121.

Pohjakartta Airix Ympäristö Oy

Pikku Kalliolahti vasemmalla, Hakoranta 2 oikealla.

Tehtäväksi annettu kartoitusalue punaisella, muinaisjäännösraja sinipunainen katkoviiva. Koekuopat punainen pallo. Karttojen kuvaushetken vedenkorkeus 159,1.

Jussila & Sepänmaa 2010:

Alueen itäkolmikka on kovarantaista ja rantavesi on hiekkainen ja suhteellisen vähäkivinen aivan itäisimmässä poukamassa (jossa hiekkassa ei kvartseja). Maaperä rannan puolella kivinen. Itäisintä kolmikka lukuun ottamatta ranta on matala, soinen ja hyvin kivikkoisen ja kostea vielä pitkälle sisämaahan. Koekuoppien teko hankalaa koska runsaasti kuusenjuuria ja kiviä – maasto rannan lähellä, rantakosteikon takana on "mangrovemainen" – veden esiin syömiä juuria pinnassa. Parissa kohden rannan tuntumassa pieniä kovan maan kumpareita. Lahden länsiosa

aivan suota mutta rannassa runsaasti kvartssia. Koekuopissa kvartssia. Luontaisia. Ei hyvää asuinpaikkamaastoa. Ei mitään havaintoja esihistoriasta koekuopista, pihamaalta (idässä) ym.

lahden etelärantaa länteen.

Korkeampi kohta etelärannalla, itään.

Alla: etelärantaa järvelle päin.

länsirantaa, etelään.

Itäkolkkaa. Kohtuullista asuinpaikkamaastoa, mutta kaukana kivikauden rannasta. Maaperä kivistä.

KUHMO HAKORANTA 2

Mjtunnus: 290010159

Rauh.lk: 2 , esitän rauhoitusluokaksi 0 tai 3 ((olematon tai tuhoutunut mj, ei suojelukohde)

Ajoitus: kivikautinen
Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 7109 209   E: 606 761   Z: 159
X: 7110 593   Y: 4460 676
P: 7112 187   I: 3606 977

Tutkijat: Esa Suominen 1989 inventointi
Löydöt: KM 25097

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri lokakuu 2010:* ”Asuinpaikka sijaitsee Ontojärven eteläosassa, Katerman voimalaitoksesta 10,5 km itään. Kyseessä Kallioniemen ja Hakoniemen välisen rannan puolivälissä oleva pieni lahti, joka on kolmesta pienestä lahdesta keskimäinen. Lahtea rajoittavissa niemissä kasvaa havumetsää, lahden pohjukka on suoperäinen. Ranta on hyvin matala ja kivikkoinen; säännöstely on tehnyt lahdesta alkuperäistä suuremman. Lahden itärannalta, pienen saaren kohdalta, on löytynyt runsaasti kvartsi-iskoksia ja -esineitä (KM 25097). Kyseessä on oikeastaan Kallioniemen länsirannalta Hakoniemen itärannalle ulottuva yhtenäinen asuinpaikka-alue, johon kuuluvat kohteet [156] Kallioniemi, [157] Pikku Kalliolahti, [158] Hakoranta 1, [159] Hakoranta 2, [160] Hakolahti. Kohde on Esa Suomisen inventointikertomuksessa v. 1989 numerolla 123.”

Kartta kohteessa Pikku Kalliolahti s. 11.

Jussila & Sepänmaa 2010:

Tutkittiin asuinpaikan länsiosaa. Maasto alavaa ja ranta soinen lahden pohjukassa, kohoaa luoteeseen ja luoteispäässä korkea ja jyrkkä lasku rantaan. Hyvin kivikkoinen maaperä, mutta luoteessa vähemmän. Kohtalaista asuinpaikkamaastoa luoteisosassa, mutta kaukana esihistoriasta. Koekuopissa ja rantavedessä runsaasti kvartseja, luontaisia. Ei mitään havaintoja esihistoriasta.

Alueen kaakkoisosaa kaakkoon.

Alueen luoteisosaa kaakkoon. Kohtalaista asuinpaikkamaastoa, mutta kaukana esihist. rannasta. melko kivikkoinen maaperä. Paljon luontaista kvartssia. Kuvassa T. Sepänmaa.

KUHMO HAKOLAHTI W

Mjtnunnus: 290010160

Rauh.lk: 2 , esitän rauhoitusluokaksi 0 tai 3 (ei suojelukohde)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 7109 271 E: 606 798 Z: 159

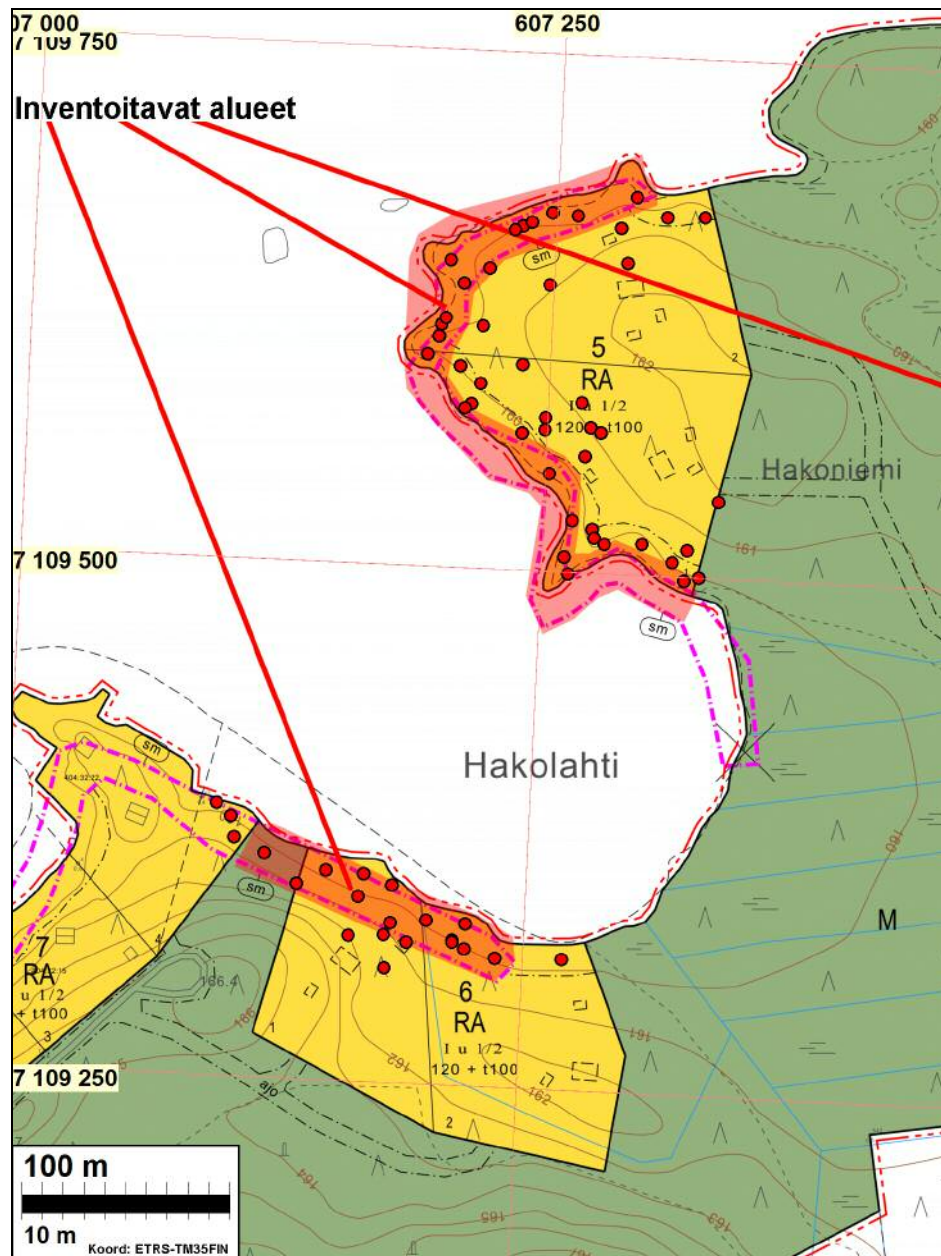
X: 7110 653 Y: 4460 716

P: 7112 249 I: 3607 014

Tutkijat: Esa Suominen 1989 inventointi, Helena Taskinen ja Matti Huurre 1996 tarkastus, Esa Suominen 1999 tarkastus.

Löydöt: KM 25098:1-9, KM 30203

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri lokakuu 2010:* "Asuinpaikka sijaitsee Katerman voimalaitoksesta 10,7 km itään, Ontojärven eteläosassa, Hakolahden länsipuolella olevan niemen ja sen länsipuolisen pienen lahden rannoilla noin 0,6 km:n pituisella alueella. Asuinpaikkalöydöt (KM 25098:1-9) ovat tulleet esille vesijättöalueelta ja rantahietikolta. Kyseessä on oikeastaan Kallioniemen länsirannalta Hakoniemen itäranalle ulottuva yhtenäinen asuinpaikka-alue, johon kuuluvat kohteet [156] Kallioniemi, [157] Pikku Kalliolahti, [158] Hakoranta 1, [159] Hakoranta 2, [160] Hakolahti. Kohde on Esa Suominen inventointikertomuksessa v.1989 numerolla 124. Esa Suominen 1999: Kohde tarkastettiin paikalle suunniteltujen rakennustöiden vuoksi; esteitä rakentamiselle ei löydetty."

Pohjakartta Airix Ympäristö Oy

Hakolahti W alhaalla, ylh. niemessä Hakoniemi W.

Tehtäväksi annettu kartoitusalue punaisella, muinaisjännönsraja sinipunainen katkoviiva. Koe-kuopat punainen pallo. Karttojen kuvaushetken vedenkorkeus 159,1.

Jussila & Sepänmaa 2010:

Alue kuusimetsää. Ranta kapealla alalla alava ja nousee kumpareeksi etelämpänä. Hyvin kivinen maaperä rannassa, vähemmän kiveä ylempänä kauempana rannasta. Maaperä kovin epätasaista. Runsaasti kvartssia rantavedessä ja koekuopissa – luontaisia. Ei havaintoja esihistoriasta.

Hakolahden alavaa rantaa,

Maastoa kauempana rannasta, kumpareella. Kvartseja luontaisia kvartseja koekuopista

KUHMO HAKONIEMI W

Mjtunnus: 290010161

Rauh.lk: 2 , esitän rauhoitusluokaksi 0 tai 3 ((olematon tai tuhoutunut mj, ei suojelukohde)

Ajoitus: kivistinen

Laji: asuinpaikka

Koordi: N: 7109 417 E: 607 352 Z: 159

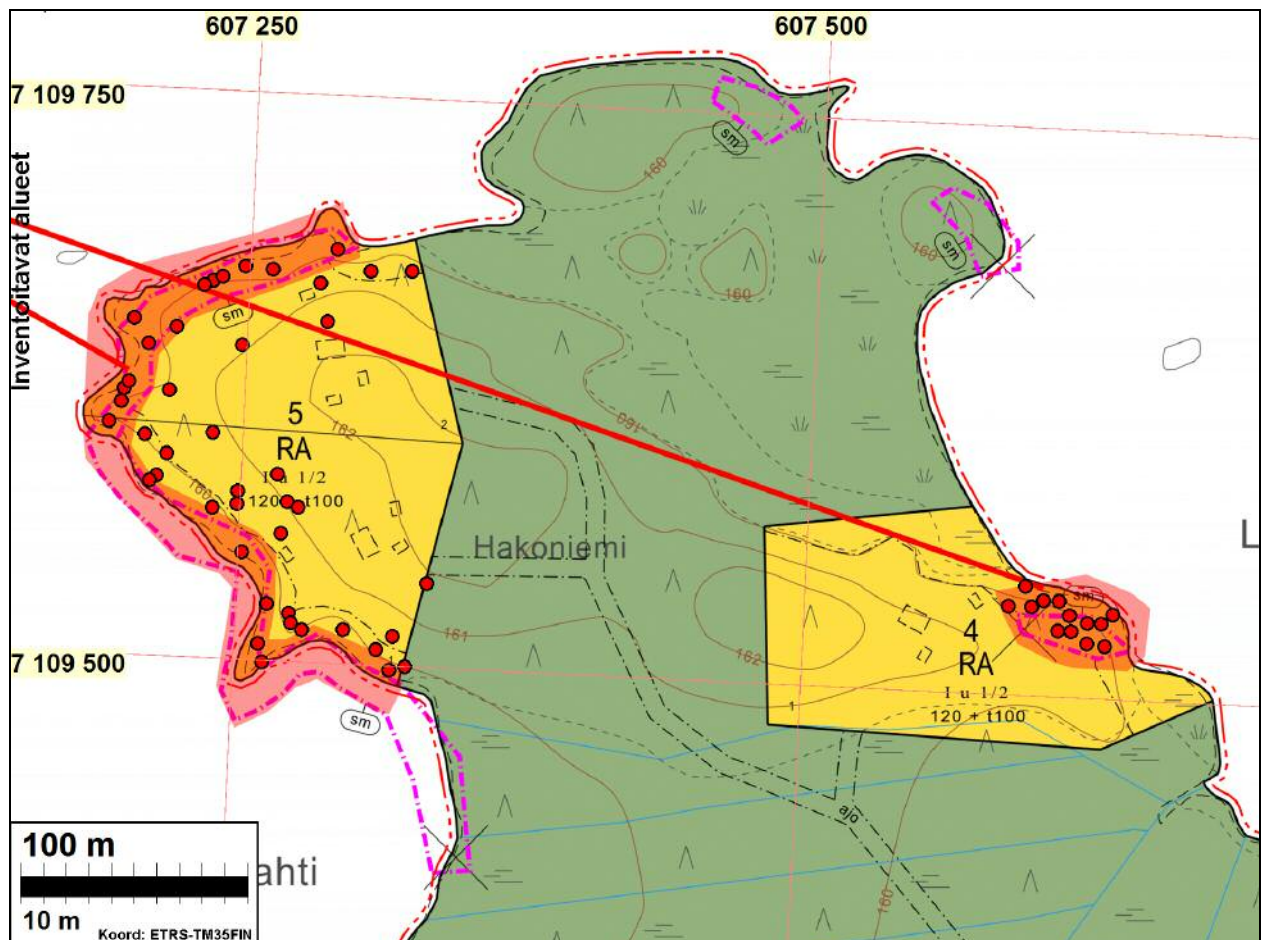
X: 7110 773 Y: 4461 276

P: 7112 395 I: 3607 568

Tutkijat: Esa Suominen 1989 inventointi

Löydöt: KM 25099:1-5

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri lokakuu 2010:* "Asuinpaikka sijaitsee Ontojärven etelärannalla, Hakoniemen luoteisosassa, Katerman voimalaitoksesta 10,9 km itään. Hakoniemen länsipuolella olevan Hakolahden pohjukka on suota. Pohjoista kohti maasto muuttuu mänty- ja kuusimetsäksi. Ranta on kivikkoa. Hakoniemen luoteiskärki on erodoitunut kahdeksi pieneksi saareksi vedenpinnan säännöstelyn seurauksena. Kvartsia (KM 25099:1-5) on löytynyt etupäässä luoteiskärjen itäosasta. Asuinpaikan pituus on noin 500 m. Kohde on Esa Suomisen inventointikertomuksessa v.1989 numerolla 125."

Pohjakartta Airix Ympäristö Oy

Hakoniemi W vasemmalla. Oikealla ylh Hakoniemi E, ei tutkittu. Levälahti vasemmalla

Tehtäväksi annettu kartoitusalue punaisella, muinaisjäänösraja sinipunainen katkoviiva. Koekuopat punainen pallo. Karttojen kuvaushetken vedenkorkeus 159,1.

Jussila & Sepänmaa 2010:

Maaperä kivikkoista, erityisesti pohjoisrannalla. Länsirannalla kohtalaista asuinpaikkamastoa, pienialaisia tasanteita rannan tuntumassa ja ranta korkeampi, ei niin alava. Koekuopissa ei missään havaittu merkkejä esihistoriasta. Kuopissa runsaasti luontaista kvartsia, kuten rantavedesäkin.

länsirannalla tasanne rantaan laskevan törmän päällä. Koekuoppa.

Niemeke alueen eteläosassa. Kivikkoinen. Edustan poukamassa pienialainen hiekkamaaperä.

Yllä ja alla: Hakoniemen pohjoisranta, länteen.

Maastoa kauempana rannasta.

KUHMO LEVÄLAHTI W

Mjtunnus: 290010163

Rauh.lk: 2 , esitän rauhoitusluokaksi 0 tai 3 ((olematon tai tuhoutunut mj, ei suojelukohde)

Ajoitus: kivikautinen

Laji: asuinpaikka

Koordin: N: 7109 529 E: 607 597 Z: 159

X: 7110 873 Y: 4461 526

P: 7112 507 I: 3607 813

Tutkijat: Esa Suominen 1989 inventointi

Löydöt: KM 25101

Huomiot: *Muinaisjäännösrekisteri lokakuu 2010:* ”Asuinpaikka sijaitsee Ontojärven etelärannalla, Hakoniemessä, Levälahden länsirannalla, Katerman voimalaitoksesta 11,4 km itään. Hakoniemen itäosa on suureksi osaksi vetistä heinikkosuota. Hieman puolivälin eteläpuolella itärannalle ulottuu ehkä 50 m matkalla havumetsää kasvava korkeampi niemeke. Ranta on tällä kohtaa kivikkoinen, mutta kivikosta on löytynyt jonkin verran kvartseja (KM 25201). Kohde on Esa Suomisen inventointikertomuksessa v. 1989 numerolla 127.”

Kartta kohteessa Hakoniemi W s. 18

Jussila & Sepänmaa 2010:

Paikalla on laakea ja matalahko osin suon ympäröimä tasanne ja maaperä vain kohtalaisen kivinen hiekkamoreeni. Kohtuullista asuinpaikkamaastoa. Runsaasti koekuoppia jossa luontaista kvartseja. Rantavedessä kvartseja. Ei havaintoja esihistoriasta.

Jussila mittaa gps:llä koekuopan paikkaa – koordinaattia haetaan

Maastoa rannan tuntumassa. Itään.

Maastoa pohjoisrannan tuntumassa.

Koekuoppaluettelo

N	E	Koodi	
7109525	607264	27	TJ
7109521	607274	28	
7109517	607275	29	
7109514	607280	30	
7109507	607313	31	
7109513	607320	32	
7109537	607334	33	
7109498	607319	34	
7109597	607207	35	
7109589	607217	36	
7109599	607237	37	
7109638	607248	38	
7109666	607234	39	
7109673	607248	40	
7109672	607260	41	
7109673	607303	42	
7109682	607288	63	
7109667	607281	64	
7109637	607207	65	
7109602	607191	66	
7109547	607252	67	
7109507	607261	68	
7109499	607263	69	
7109515	607298	70	
7109548	607597	43	
7109542	607612	44	
7109529	607612	45	
7109529	607618	46	
7109533	607625	47	
7109523	607633	71	
7109524	607625	72	
7109533	607631	48	
7109375	607107	49	
7109358	607124	50	
7109345	607186	51	
7109312	607237	73	
7109328	607222	74	
7109329	607203	75	
7109339	607170	76	
7109350	607172	77	
7109351	607154	78	
7109327	607186	52	
7109318	607194	53	

7109305	607184	54	
7109320	607216	55	
7109319	607216	56	
7109232	606680	57	
7109221	606705	58	
7109256	606640	60	
7109089	606323	61	
7109069	606298	62	

7109556	607269	23	TS
7109570	607271	24	
7109568	607276	25	
7109582	607266	26	
7109574	607249	27	
7109568	607249	28	
7109566	607238	29	
7109579	607213	30	
7109577	607210	31	
7109500	607326	32	
7109611	607196	33	
7109617	607197	34	
7109620	607199	35	
7109617	607217	36	
7109645	607219	37	
7109648	607200	38	
7109664	607230	39	
7109668	607238	40	
7109650	607285	41	
7109674	607321	42	
7109539	607590	43	
7109542	607605	44	
7109536	607617	45	
7109537	607636	46	
7109539	607600	47	
7109381	607100	48	
7109365	607109	49	
7109344	607140	50	
7109320	607166	51	
7109321	607183	52	
7109316	607222	53	
7109239	606657	54	
7109236	606648	55	
7109236	606652	56	
7109246	606672	57	
7109149	606402	58	
7109136	606402	59	
7109080	606321	60	

7109086	606254	61	
7109108	606245	62	
7109246	606176	63	
7109225	606167	64	
7109154	606180	65	
7109148	606195	66	
7109102	606338	67	
7109103	606237	68	
7109313	607269	69	
7109212	606694	70	
7109233	606667	71	
7109224	606682	72	
